

PEDAGOGISCHE KRONIEK

Op de redactievergadering van december 1965 is besloten in Paedagogische Studiën een kroniek te doen verschijnen waarin pedagogische feiten en gebeurtenissen uit binnen- en buitenland zullen worden vermeld al of niet met commentaar. Daarmee zal worden gepoogd in journalistieke vorm de lezers(essen) van ons tijdschrift wetenschappelijk, actueel en veelzijdig nieuws te bieden.

Prof. Torsten Husen, hoogleraar aan de universiteit van Stockholm, is van mening dat onderzoek, naar de omvang der scholen voor voorgezet onderwijs, noodzakelijk is. In Zweden is, gezien de leerplannen en de opleidingsmogelijkheden, 900 leerlingen per school het meest gunstig. Uit een oogpunt van discipline is echter dit aantal leerlingen te groot daar er een sterke toename van disciplinaire problemen op een school ontstaat, wanneer het aantal van 600 leerlingen belangrijk wordt overschreden. Prof. Husen vindt een nadere bestudering van deze problematiek noodzakelijk en acht dit mogelijk, daar er momenteel goed opgeleide onderzoekers ter beschikking staan en 1 % van de onderwijsuitgaven in Zweden aan research kan worden besteed. Voor het komende jaar is voor dit doel 2 % aangevraagd.

Een enthousiast hoofd van een school voor geestelijk gehandicapte kinderen heeft kunnen vaststellen dat het zwemmen een heilzame invloed uitoefent op de lichamelijke en psychische conditie van zijn leerlingen. Het aantal zwemuren heeft hij dan ook weten te vergroten en met medewerking van een zweminstructrice leert hij zijn kinderen duiken en de verschillende zwemslagen beoefenen. De vorderingen zijn zo goed dat de kinderen op een niveau worden gebracht dat zij een zwemdiploma kunnen behalen. Op zichzelf is een zwemdiploma niet zo belangrijk maar voor het geknakte zelfvertrouwen van de kinderen, daar zij merken ook iets te kunnen presenteren, blijkt dit waardevol te zijn.

Voor het arbeiderskind in de grote steden is de lange zomervacantie een periode waarin het zich vaak verveelt. Vooral in de milieus der volks- en achterbuurten komen de kinderen weinig buiten de wijk waar zij wonen

en de stad verlaten zij zelden of nooit. Hun leven speelt zich af in de buurt waar zij wonen, die voor fantasie en spel niet altijd stimulerend is.

In New York is daarom voor deze kinderen de zgn. „Play School Association” gesticht, die met de „Board of Education” mogelijkheden biedt voor een gevarieerde vakantiebesteding.

Voor de kinderen worden op zonnige dagen bustochten naar buiten georganiseerd om wandelingen te maken, veldspelen en sport te beoefenen, e.d. Bij minder goed weer gaan de scholen open waar gelegenheid is voor handenarbeid, tekenen, schilderen, musiceren, lezen, in de gymzalen te spelen, etc. Deskundige leiding is aanwezig die aan de kinderen vertelt, hen helpt met hun hobby of daarvoor belangstelling tracht bij te brengen. Deze leiding wordt voornamelijk gerecruteerd uit onderwijzers. Daarnaast zijn ook studenten voor dit werk aangetrokken. Dit blijkt een succes te zijn. De studenten weten vooral kinderen, die weinig of geen belangstelling hebben, te animeren en de dagtochten, die onder hun leiding plaatsvinden, zijn een groot succes daar zij steeds nieuwe attracties weten te verzinnen, die de kinderen aanspreken. De leiding krijgt voor hun werk betaald. Er zijn er evenwel, die voor niets hun medewerking verlenen.

Anno Dei 1965 wordt het ook niet in Engeland absurd geacht dat een meisje, na een opleiding in een kostschool en vervolgens aan een universiteit, zonder enige didaktische en pedagogische voorbereiding is aangesteld als onderwijzeres aan een grote school in East-London. Om alsnog enige ondervinding op te doen is echter wel besloten, dat zij eerst een week op school zou hospiteren en in die periode alle klassen zou bezoeken om de gang van zaken en de collega's te leren kennen. Daarna is zij aan haar onderwijstaak begonnen: het geven van moderne geschiedenis en maatschappelijke en culturele kennis aan meisjes van 14 en 15 jaar. Het voorkomen van de meisjes deed de onderwijzeres reeds ontstellen en onzeker in haar optreden worden: de leerlingen waren nl. slank, lichamenlijk goed ontwikkeld, haast allen gelijk gekleed in een nauwe rok met nog nauwere blouse, het haar geveerd, gebleekt en bestoven met lak. Zij hingen nonchalant in hun bank of hoopten in kakelende groepjes bijéén toen zij binnenkwam.

Wekenlang zijn veel tijd en energie besteed om de leerlingen te dwingen dat, als de onderwijzeres binnenkwam, zij stil moeten zijn en goedenmorgen of middag dienen te zeggen. Voorts bleken de door de onderwijzeres zorgvuldig voorbereide academische notities van nul en generlei waarde voor de meisjes te zijn. Zij onderbraken de les met uitroepen, tegenwerpingen en gelach waarvan de onderwijzeres doodmoe werd en uitge-

put thuiskwam met ergenis en afkeer denkend aan de kinderen en de school. De meisjes waren niet de beste leerlingen van de „primary school” geweest. Zij hadden geen interesse in de leerstof en ook op de „secondary school” toonden zij niet alleen geen bekwaamheid voor de studie maar lieten duidelijk merken het waardeloos te vinden. In het algemeen waren de meisjes afkomstig uit grote gezinnen waarvan de vaders behoorden tot de groep der ongeschoolde arbeiders.

Na een aantal weken kwam de onderwijzeres er achter, dat de meeste leden van de staf moeilijkheden met deze kinderen hadden en weigerden hen les te geven. Een groot deel van de lessen bestond daarom uit overschrijven van het bord een taak die, verrassend genoeg, de meisjes prettig vonden.

Om minder te doceren liet de onderwijzeres de meisjes veel tekenen en overschrijven. Onder deze lestijden trachtte zij met die en gene in gesprek te komen om te worden geïnformeerd over hun werkelijke belangstelling. Een van hen begon toen te vertellen over een pasgetrouwde zuster, die moeilijkheden had met het vinden van een woning. Verschillende andere meisjes mengden zich in het gesprek, daar dit onderwerp hen sterk bezighield.

De onervaren onderwijzeres kwam daarop tot het inzicht, dat het mogelijk moest zijn om langs deze weg de culturele vorming en de maatschappelijke kennis van de meisjes te vergroten. Uit de gesprekken zijn toen een gefantaseerd stel, Bill en Margaret, ontstaan die pas zijn getrouwd. De meisjes verzonnen hun naam en beroep. Bill was electriciën en Margaret kantoorbediende. Met behulp van oude tijdschriften, schaar en lijm werden in hun schriften platen geplakt, die deze mensen uitbeelden.

Van de personen kwamen ze toen vanzelf bij hun flat, die moest worden ingericht, en geestdriftig werden afbeeldingen van meubels, keukengerei, stoffen, e.d. verzameld. Klassikale gesprekken zijn vervolgens gevoerd over huren, salarissen, het lenen van geld, het afbetalingssysteem, het zich verzekeren, de zorg voor de gezondheid, het uitgaan met het gezin, etc. etc. Naast de platen werden stukjes dictaat in het schrift genoteerd zodat een compleet verhaal over Bill en Margaret met hun problemen is ontstaan. Hoogtepunt is geweest toen Margaret een baby moest krijgen. Baby-uitzetten werden omschreven en uitgetekend en de voordelen van een bevalling thuis of in het ziekenhuis werden door de meisjes onderling intens besproken met menig luguber detail. Overeenstemming in de klas, over de naam en het geslacht van de baby, bleek niet mogelijk. Ieder koos toen voor zich een eigen naam en bepaalde of het een jongetje of meisje zou zijn. Achteraf is deze onderwijzeres dankbaar voor de ervaringen, die zij

met meisjes uit de eenvoudige arbeidersklasse heeft opgedaan en zij be-
treurt het in hoge mate, dat er bij het onderwijzend personeel van „gram-
mar schools” een zekere minachting is te bespeuren voor leerkrachten, die
les geven aan leerlingen uit volksbuurten die een „secondary school” be-
zoeken. Dit intellectuele snobisme wordt nog versterkt daar, als men bij
het voortgezet onderwijs les heeft gegeven op scholen, waarvan wordt aan-
genomen dat zij door leerlingen uit sociaal „lagere” milieus worden be-
zocht, het niet geringe moeite kost een aanstelling te krijgen op een „gram-
mar school” als men dit zou wensen.

Deze zomer is in Cambridge, op een conferentie van de „International
Association for the Advancement of Education and Research”. de hou-
ding van leerkrachten becritiseerd t.o.v. de resultaten van onderwijs-
research. Wij zijn, zeggen Engelse onderzoekers, al te bereid te werken met
vallen en opstaan en het schijnt dat wij onderwijsvernieuwing wensen zon-
der kennis van de feiten te nemen.

Het is niet van ironie ontbloot, dat deze klachten kwamen van de kant
van National Foundation of Educational Research. Niet kan worden
ontkend dat zij wel enige reden tot het maken van bittere opmerkingen
heeft maar de N.F.E.R. heeft tot nu toe weinig invloed op deze houding en
mentaliteit uitgeoefend niettegenstaande de verwachtingen hoog gespan-
nen waren toen deze instelling is opgericht. Veel medewerking heeft de
N.F.E.R. toen verkregen van de regering, de onderwijzersorganisaties en de
plaatselijke autoriteiten op het gebied van onderwijs en opvoeding. De
oorzaak van de geringe invloed is evenwel nog een open vraag. Het kan
wezen, dat de projecten van de N.F.E.R. te omvangrijk zijn, zodat het jaren
duurt voor het onderzoek kan worden afgesloten en het resultaat de be-
langstellenden kan worden aangeboden. Ook kunnen er tekortkomingen
zijn in de voorlichting zodat niet precies wordt geweten wat er wordt ge-
daan en waarom. Dit leidt er toe, dat men geen notitie van het werk van de
N.F.E.R. neemt.

Voorts is in Cambridge duidelijk geworden, dat er niet geringe vooroor-
delen onder de leerkrachten zijn te overwinnen. Zo heeft een onderzoek
aangetoond, dat de klassegrootte nauwelijks verband houdt met efficiënt
onderwijs. De leerkrachten aanvaardden deze uitkomsten niet daar zij niet
stroken met hun opvattingen.

Een ander onderzoek heeft aangetoond, dat het leren van de Engelse
grammatica geen steun geeft bij het leren van Engels. Ook dit wordt niet
aanvaard en de leerkrachten houden halsstarrig vol, zonder met steek-
houdende argumenten te komen, dat dit wel zo is. En zo gaat het maar ver-

der waardoor de resultaten van wetenschappelijk onderzoek weinig effect sorteren.

Misschien dat het onderzoek dat nu gaande is, over de tijd die de onderwijzer moet besteden aan niet-onderwijskundige plichten, uitkomsten zullen opleveren, die wel van betekenis worden geacht in brede kring te worden besproken en overwogen.

Research, waarvan doel en betekenis bondig en duidelijk worden omschreven en relatief korte tijd vergt, zal zeker de belangstelling, evenals dit bijv. in Zweden in sterke mate het geval is, van de leerkrachten trekken.

Belangrijke resultaten schijnt in Engeland de geprogrammeerde instructie voor de landbouw op te leveren. Op de boerderijen is de geprogrammeerde instructie van nut om boer en bedrijfsleider te informeren over landbouwkundige onderwerpen en moderne boerderij-organisatie en administratie. Niet noodzakelijk wordt geacht, dat in iedere boerderij een leermachine aanwezig is. In de openbare leeszalen zou gelegenheid moeten zijn kennis te nemen van geprogrammeerde leermethoden en van programma's, die in boekvorm zijn uitgebracht.

Om de resultaten van geprogrammeerd leren te kunnen nagaan is op een landbouwcollege intens gewerkt met onderwijsmachines. De cursussen zijn gevolgd door studenten in de zuivel, de tuinbouw en boerderijbeheer. Merkwaardig is dat de leerresultaten weinig uitéénlopen hoewel vóór de proef de studenten verdeeld zijn in goede en minder-goede, wat hun leercapaciteiten betreft. Ook verder is de proef goed geslaagd daar de studenten het leren, met behulp van machines, indrukwekkend hebben gevonden daar men in vrij korte tijd zich veel kennis kan eigen maken. De moeilijkheid is echter het verkrijgen van geschikte programma's. De zgn. „programmed learning companies” zijn wel bereid hun medewerking te verlenen om deze te doen samenstellen maar het schrijven van programma's is, afgezien van de hoge kosten, een tijdrovende aangelegenheid en weinig landbouwdeskundigen kunnen zich daarvoor vrij maken.

Op een onlangs gehouden conferentie van het Centraal Bureau voor de Geestelijke Volksgezondheid is het thema aan de orde gesteld: „Teleurgestelde ouders – gefrustreerde kinderen”.

Op deze bijeenkomst, waaraan het volgende is ontleend aan een verslag in *Het Vaderland* van 30-10-1965, heeft Mevr. Dr. H. Verwey-Jonker (gepromoveerd op de studie „Lage inkomens in Eindhoven”) verslag gedaan over de voorlopige resultaten van een onderzoek, dat zij heeft ingesteld naar het beroep van leerlingen van een kleine middelbare school, die

het eindexamen niet hebben gehaald of reeds tevoren de school hebben verlaten.

Deze school vormde een prachtig studie-object omdat 80 pct van de vaders van de leerlingen een hogere functie bekleedden, 60 pct in één bedrijf en 20 pct daarbuiten. Een bekend feit is, dat ouders van hun kinderen verwachten dat zij minstens het niveau zullen halen, waarop zij zelf staan. Minder geeft teleurstelling, want vele ouders beseffen onvoldoende, dat ook zonder een einddiploma een jongen toch nog heel wat kan bereiken.

De „kinderen” die mevrouw Verwey in haar onderzoek heeft betrokken zijn nu tussen 30 en 50 jaar oud. Eén op de vier bleek, ondanks de povere schoolresultaten, een hogere functie te hebben bereikt. Dit is weliswaar minder dan wanneer het einddiploma wel zou zijn behaald (36%) maar toch boven verwachting. De grootste groep (rond 60%) had zich een middelbaar beroep verworven, slechts een enkele was „afgezakt” tot een lager beroep. Het waren vooral de jongens uit de lagere milieus, die spoedig de middelbare school bleken te hebben verlaten en die weer naar het ouderlijk peil waren teruggekeerd.

Het onderzoek leerde, dat de sociale afkomst van grote betekenis is voor de toekomst. Van de kinderen, die uit een hoger milieu kwamen en van wie de vader een hogere functie bekleedde, en die het eindexamen haalden, bleek 70 pct zelf ook weer een hogere functie te bekleden.

Opmerkelijk was het veel lagere peil, waarop de meisjes waren beland. Die meisjes, die de school met goed gevolg afliepen, deden dat echter in 50 pct van de gevallen beter dan de jongens. Hetgeen mevrouw Verwey tot de opmerking bracht dat men tegenwoordig wel veel spreekt over het aanboren van intellectuele reserves in lagere milieus, maar dat men die zo dichtbij liggende reserves, die de vrouwen vormen, toch bepaald ook eens in de beschouwing moet betrekken. Van de in totaal 900 in studie genomen leerlingen bleken er 285 een academische opleiding te hebben voltooid. Onder hen waren maar 49 vrouwen, hoewel de verhouding jongens-meisjes op de school 5 : 4 was. Het grootste deel van de meisjes bereikte het middelbaar niveau en bleef daar steken, terwijl de jongens vaak nog opklommen.

In de toekomst kijkend voorspelde mevrouw Verwey een voortschrijding van de meritocratie. Met evenwel groter mogelijkheid voor frustratie voor de „mislukten”, want nu kunnen velen nog zeggen de kans niet te hebben gehad. Dat is dan niet meer mogelijk. Overigens meende zij dat er ook meer protest zal groeien tegen deze meritocratie. Men heeft hier al tekenen van, in de vorm b.v. van beatniks, en wellicht onze provo's. Niet echter de nozem. Dat is een werker, die zijn vrije tijd niet kan besteden,

meent mevrouw Verwey. Die vrije tijd zal h.i. een steeds groter rol gaan spelen en de opgroeiende mens moet ook op deze rol worden voorbereid. Dat geeft dan tegelijkertijd een zeker evenwicht voor die beroepsconcentratie.

Voorts is op de conferentie nog het woord gevoerd door de heer J. A. M. Schouten, die als zenuwarts verbonden is aan de jongensinrichting „Zandwijk” te Amersfoort. Deze heeft de aandacht gevestigd op de frustratie van het kind. Eén facet lichtte hij uit de vele, die hiervoor verantwoordelijk kunnen zijn: de daling van het zelfrespect. Het kind spiegelt zich aan de verwachtingen, die de ouders van hem hebben. Zijn deze laag, dan ziet hij zichzelf ook als minderwaardig. Als hij niet in staat blijkt, via „normale” prestaties op school en in de sport, dit respect te verhogen, grijpt de jongen licht naar asociale middelen. Hij gaat trachten zich in een groep leeftijdgenoten aanzien te verschaffen, door te excelleren in asociaal gedrag, bravour en bluff. Daarmee wordt gepoogd de onlustgevoelens, die van het tekortschieten het gevolg zijn, op te heffen.

De Algemene Vereniging van Leraren bij het Voorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs heeft op haar jaarlijkse vergadering in september '65 Dr. L. M. van Dis, inspecteur van het gymasiaal en middelbaar onderwijs en voorzitter van de Commissie voor de didactiek in de moedertaal, uitgenodigd te spreken over „De plaats van het moedertaalonderwijs in het toekomstige voorbereidend wetenschappelijk onderwijs.” De grondgedachte, waarvan Dr. Van Dis is uitgegaan, is het nauwe verband dat er bestaat tussen werkelijk begrip en de uitdrukkingsmogelijkheid in de taal.

Daar, volgens de spreker, het onderwijs in de moedertaal in de allereerste plaats ten doel heeft de taalbeheersing van de leerlingen passief zowel als actief te ontwikkelen, dienen zij zich voortdurend te oefenen onder leiding van de leraar. Wat een mens in taal kan uitdrukken, laat zich ordenen en wordt tot geestelijk begrip. Scherp omljnd en gedetailleerd denken is alleen met taal mogelijk. Het onderwijs in de moedertaal dient dan ook in elk schooltype centraal te staan.

Betreurenswaardig is het dan ook dat de taal door de leerlingen slecht wordt beheerst! Dr. Van Dis wijst daarvoor drie oorzaken aan:

- a. te weinig lesuren zijn voor het moedertaalonderwijs beschikbaar
- b. de ontwikkeling van de didactiek voor de moedertaal is achtergebleven
- c. de leraar Nederlands kan zijn taak niet goed verrichten daar deze 28 lesuren moet geven, het aantal onderwerpen, dat hij moet behandelen, te omvangrijk is en er teveel leerlingen in één klas zitten.

Dr. Van Dis beveelt aan de kwaliteit van het onderwijs op te voeren door de leerlingen veel te laten oefenen en de leraar Nederlands minder lessen op te dragen, zodat deze het door de leerlingen gemaakte werk kan corrigeren en bespreken. Deze kwalitatieve verbetering in de didactiek voor het vak Nederlands acht Dr. Van Dis van meer betekenis dan een kwantitatieve uitbreiding van het aantal roosteruren voor dit vak.

De handel in schoolboeken is niet gering. Zo blijkt uit een verslag van het Centraal Bureau voor de Statistiek, dat de winkelwaarde van de binnenlandse afzet van schoolboeken bij 223 uitgeverijen over 1963 niet minder dan f 41.541.000.— is geweest.

De onderverdeling van dit bedrag is eveneens belangwekkend:

voor het lager onderwijs	f 11.784.000.—
voor het v.H.M.O.	f 8.269.000.—
voor het vakonderwijs	f 11.532.000.—
overige schoolboeken	f 9.956.000.—

Het omvangrijke bedrag, dat jaarlijks aan schoolboeken wordt uitgegeven, werpt de vraag op of dezen niet aan een didactisch keur moeten worden getest. Het schoolboek is trouwens voor het lerende kind zo belangrijk, dat reeds uit dien hoofde een didactisch keur gewenst zou zijn.

In de wereld der pedagogen is onlangs een nieuw tijdschrift verschenen „Mededelingenblad van de Nederlandse Vereniging van Opvoedkundigen” (Secretariaat n.v.o.: Frankrijklaan 36, Haarlem).

Het eerste nummer is een interessante uitgave geworden. Na een „Ten Geleide” van Dr. J. Bijl, de voorzitter van deze vereniging, waarin wordt medegedeeld dat de inhoud van dit tijdschrift voornamelijk betrekking zal hebben op de beroepsuitoefening van de pedagoog als zodanig, komt er een felicitatie van Prof. Vliegenthart n.a.v. de 60e verjaardag van Prof. Langeveld. Daarna volgt een instructief artikel over „Voorgeschiedenis en Toekomstmuziek’ Over de ontplooiing der pedagogiek aan de universiteiten” van Prof. Langeveld.

Tenslotte worden mededelingen verstrekt over het werk, dat in de studietoetsen van deze vereniging is verricht. Deze jonge doch actieve vereniging wordt gaarne gefeliciteerd met haar nieuwe publiciteitsmiddel.

J. H. N. GRANDIA